

Mecklenburg och sannolikt förstod vad han gav sig in på. De egendomliga turerna kring målet förstärkte också en — alls inte ogrundad — uppfattning om en överhetens vänskaps- och släktkorruption och de rikas möjligheter att muta vittnen.

Noter

1. Beskrivningen bygger främst på broschyren *Fullständiga rättegångshandlingar i det s.k. Mecklenburgska målet Uppsala 1886*, och samtida tidningsartiklar, främst i *Fäderneslandet* och *Jörgens Stockholms-Bref*.
2. *Jörgens Stockholms-Bref* 1886-09-25.
3. *Fäderneslandet* 1885-08-26.
4. *Jörgens Stockholms-Bref* 1886-10-02.
5. *Jörgens Stockholms-Bref* 1886-09-25.

Göran Söderström är docent och forskningssekreterare vid Kommittén för stockholmsforskning samt en av redaktörerna för *lambda nordica*. Sedan 1987 har han haft uppdrag från Socialstyrelsen, sedermera Folkhälsoinstitutet, att sammanställa en forskningsöversikt över homosexualitetsforskning. Han är också redaktör för Silverstolpe et al.: *Sympatiens hemlighetsfulla makt, Stockholms homosexuala 1860-1960*.

The Mecklenburg Case

The Mecklenburg case was the first legal case dealing with "crimes against Nature" that attracted any attention from the Swedish press. It was then discussed as indignantly as today's sexual escapades of the president of the United States of America. On May first 1882 a highly intoxicated student of high birth, the son of a very wealthy royal chamberlain, first attempted anal intercourse with a nine years old working class boy. When discovered he ran away and later on tried again, this time with a 16 years old apprentice. Warned by his noble peers, all of them in influential positions, he managed to escape the country without being arrested. His rich father now tried to pay off the witnesses and actually managed at the first trial to have the court dismiss the case. The press' enrage-ment, however, led to a second trial where the student was sentenced to a comparatively long term in prison.

In the eyes of the general public the affair seemed to show that homosexual activities were only committed by lewd persons of the aristocracy on innocent young boys from the lower classes.

RFSL:s arkiv

RFSL har beslutat att deponera delar av sitt arkiv i Riksarkivet. Därmed blir det lättare tillgängligt för forskare, även om depositionen har försetts med förbehållet att utlämnande av handlingar endast får ske efter RFSL:s tillstånd. Det kan därför vara intressant att för *lambda nordica*s läsare lämna en redogörelse för det överlämnade materialets innehåll.

Det material som deponerats omfattar åren 1950-1970. RFSL bildades den 21 oktober 1950, då som en avdelning av Förbundet af 1948 med säte i Köpenhamn. Den svenska avdelningen gjorde sig självständig 1952, framför allt för att få en bättre ekonomi då man som självständigt förbund kunde disponera inflyttna medlemsavgifter.

Under de första åren gjordes ingen åtskillnad mellan förbundets opinionsbildande verksamhet och den mer nöjesbetonade verksamheten, som bedrevs i Stockholm. Men från den 1 januari 1957 bildades två Stockholmsklubbar - Diana (för kvinnor) och Kretsen (för män). Året efter bildades en särskild avdelning för medlemmar utanför stockholmsområdet, först kallad Allmänna klubben och senare Albatross.

Om 1950 således är den naturliga början så utgör 1970 ett naturligt avslut på en viktig period. De nya strömningarna, bl.a. inspirerade av Stonewall-kravallerna i USA år 1969, hade rest krav på ett aktivare och mer utåtriktat förbund. För många av de ledande i förbundet (om än icke alla) kändes detta nya både främmande och skrämmande.

Många aktiva, inte minst ute i landet, hade dock en klar vilja att förändra RFSL och göra förbundet till en kamporganisation för homosexuellas rättigheter. Vid en konferens i Uppsala våren 1971 deltog företrädare både för förbundet och självständiga klubbar i bl.a. Göteborg, Malmö, Uppsala och Falun. Deltagarna, med undantag av en del av RFSL-företrädarna, var överens om en ny struktur av förbundet.

Den nya strukturen innebar att RFSL:s lokalavdelningar garanterades ett mycket stor inflytande på det centrala förbundsarbetet samtidigt som de bibehöll den lokala självständigheten i stor utsträckning. En särskild förbundsstyrelse valdes på en kongress, där ombud för lokalavdelningarna röstade, inte de medlemmar som råkade kunna komma till Stockholm. Uppsala-mötets beslut

blev sedan antaget vid ett stormigt extra årsmöte i september 1971 i Stockholm.

Dagens RFSL härstammar alltså i stor utsträckning från de förändringar som vidtogs 1971.

Om man ser till materialet som överlämnats till Riksarkivet, finns givetvis protokoll från årsmöten och styrelse. De första protokollen skrevs för hand i en särskild protokollsbok och hade föga likhet med dagens, visserligen formellt riktiga, men ack så opoetiska. Några citat från det konstituerande mötet 1950 kan åskådliggöra skillnaden:

Lördagen den 21 oktober 1950 kl. 19.30 samlades 36 medlemmar (35 män + 1 kvinna) för första gången hos vännen G. A. Petersson i Solna medlemmar av "förbundet 1948". Så fort samtliga tagit plats, serverades kaffe med bröd. —

Under kvällen underhöll Hellman oss med sång till luta + en del av medlemmarna dansade till radiomusik under kvällen.

Det kan vara värt att notera att ordet homosexuell inte förekommer någonstans i själva protokollet. Ett utslag av den försiktighet som präglade RFSL under många år.

Fram till 1957, då Diana och Kretsen påbörjade sin verksamhet, var det också förbundet som arrangerade medlemsmöten. Protokollen från dessa medlemsmöten är inte så utförliga, men de ger ändå en god inblick i de frågor som då var aktuella, exempelvis:

En artikel i Expressen upplästes "Homofil självrannsakan" likaså en artikel ur Afton-tidningen. Dessa väckte en del intresse och kommentarer. Likaså kom en liten diskussion igång om våra problem hur tidigt de homofila känslorna vaknat m.m. men alla var tämligen förtegnas och blyga att röja något mera ingående. —

Sedan togs en liten svängom till tonerna från en radiogrammofon. Ett försök till oförberedda talares klubb gjordes, likaså berättade en medl smålandshistorier samt praktiserades en del sällskapslekar.

Den volymmässigt största delen av arkivet innehåller korrespondens från enskilda personer över hela landet. Många brev innehåller endast en kortfattad begäran om mer information om förbundet, men det finns också en hel del brev som är mer innehållsrika. För många enskilda blev uppenbarligen förbundet en möjlighet att dela med sig av de bekymmer man upplevde på grund av sin egen homosexualitet.

Så t. ex. skriver en yngling följande:

Jag är en grabb som är 18 år, och har en viss längtan efter mitt eget kön. Men jag har inte lyckats få någon kontakt med någon man. Jag bor hemma men när jag kommer för mig själv går jag och önskar att någon skall be mig följa med hem.

Ett annat brev kommer från en kvinna:

Jag är en 35 års kvinna med egen rörelse som har hamnat bland de homosexuellas skara. — Jag är gift sedan 11 år tillbaka men efter två stora underlivsoperationer och diverse hormoninjektioner har jag tappat all lust för män och blivit mer intresserad av det egna könet.

Korrespondensen ger en rik möjlighet för den framtida forskningen att undersöka hur situationen för homosexuella kunde vara på 1950- och 60-talen.

"Vi finns överallt" var under många års frigörelseveckor en stående paroll. Detsamma kan också sägas om de brevskrivare som finns arkiverade. 1951 års arkiv innehåller brev från orter som Hallstavik, Kalmar, Lundby, Leksand, Strängnäs, Näliden, Malmö, Östersund, Mora, Mellerud, Farstorp, Dala-Husby, Kristinehamn, Hässleholm, Bollnäs och Brokind.

RFSL hade också från början kontakt med andra organisationer för homosexuella i Europa. Givetvis fanns många band med Danmark, där ju ursprunget till RFSL finns. Men det finns också bevarad korrespondens från Der Kreis i Schweiz, COC i Holland och ONE i USA. Särskilt omfattande var kontakterna med Finland. En orsak var att där länge saknades en egen organisation för homosexuella.

Ett hittills ganska outforskat område utgör förbundets mer sexualpolitiskt inriktade arbete. En viktig fråga, som dominerade förbundsarbetet, var kravet på lika åldersgränser för homo- och heterosexuella förbindelser (det skulle dröja till 1978 innan frågan blev löst). Men här fanns också krav på äktenskap för homosexuella. 1952 skrev man till FN och krävde att konventionen om mänskliga rättigheter också skulle omfatta homosexuellas rättigheter.

I arkivet finns slutligen ett fåtal enskilda arkiv, som överlämnats till RFSL. Här finns Allan Hellmans efterlämnade handlingar. Allan Hellman var en av initiativtagarna till RFSL och också den förste som framträdde öppet som homosexuell (år 1951 i tidningarna *VeckoJournalen* och *Se*). Det framträdandet innebar att han blev mer eller mindre utfrusen i sin hemstad Lysekil. Hellmans efterlämnade handlingar (han dog 1982) består till stor del av brev från enskilda personer som läst om honom i tidningarna. Av korrespondensen framgår att man i början av 50-talet hade planer på att bilda lokalavdelningar i några större städer. Men dessa planer kom aldrig att förverkligas.

Det kanske mest spektakulära enskilda arkivet härstammar från pastor Karl-Erik Kejne, alltså den person som var en av de ivrigaste antagonisterna till homosexuellas likaberättigande. Förutom hans rent personliga dokument (betygsböcker och tidningsurklipp) finns också här många brev från enskilda, som stödde hans kamp.

Bland breven finns kopia av Kejnes brev till utgivaren av tidningen *Fri Kritik* (en skandaltidning som hetsade mot homosexuella och rattfyllerister). I brevet lämnar Kejne vissa upplysningar och ber samtidigt att tidningen inte skall uppge källan. Bland Kejnes fotografier finns också flera sidor med foton från det danska förbundets fester (hämtade från den artikel om förbundet som publicerades i tidningen *Se* 1950).

Som synes finns det en hel del intressant material för den historiskt intresserade forskaren.

Stig-Åke Petersson
förbundsarkivarie

Eugène Jansson, hon eller han?

Apropå en heterosexistisk kommentar

I katalogen över utställningen *Eugène Jansson*, Liljevalchs Konsthall, 17 januari-15 mars 1998, förvånas man flera gånger över heterosexistiska yttranden. Dessa kommentarer säger mer om kritikernas naivitet eller homofobi än om de maskulina motivens betydelse i Eugène Janssons måleri.

Jag har valt att analysera ett kort avsnitt av Inga Zachaus kommentar, sidan 52, § 1 och 2, därför att denna passus på ett lysande sätt är höjden av vad man kan kalla heterosexualiserande kritik. Texten lyder:

Eugène Jansson deltog gärna i de festligheter svenska flottan ordnade och har förevisat två sådana; *Matrosbal* 1909 och *Matrosbal* 1912. Dessa baler anordnades dels i exercissalen på Skeppsholmen, dels i Vaxholm. I den senare spelar en kvinnlig gestalt huvudrollen. Hennes kavaljer håller henne tätt och ömt och därmed påminner hennes slanka gestalt onekligen om ett T-kors. Den unge matrosen som trycker sig så tätt intill henne verkar nästan klamra sig fast. Ska hon bli hans själs frälsning och lycka? Kanske längtade konstnären själv efter en sådan närhet. Matrosbalerna vittnar under alla omständigheter om att Eugène Jansson ville söka sig nya motiv.

En annan målning som tyder på detta är *Självporträtt* (1910). Konstnären står i ett badhus med nakna män som bakgrund. Själv är han klädd i en vit sommarkostym med slips och ljus hatt till. Han spanar upp mot himlen. Liksom i *Jag* (1901) har han vänt sin motivkrets ryggen, samtidigt som han är en del av den.

Om man gör en semio-kommunikativ analys av denna text, det vill säga om man går från texten till målningarna och vice versa från målningarna till texten, kan man lätt visa att det tolkningssystem som förordas av författaren mer liknar ett normaliseringsförsök av "den fundamentala skillnaden" i Eugène Janssons verk än en objektiv analys av de ikoniska tecken som dessa målningar klart och tydligt uppvisar.

Om man utgår ifrån det faktum, att dessa tre målningar (*Matrosbal* 1909, *Självporträtt* 1910, *Matrosbal* 1912) var för sig och alla tre tillsammans ingår i ett kommunikationsprocess mellan målaren och betraktaren, måste man inse, att Eugène Jansson varje gång sänder oss ett meddelande. Detta meddelande är kodifierat för dem som tillhör hans psyko-sociala värld, men dolt för dem som